

תוכן עיניים

	1	מבוא	.1
		מקורות התעניינותי ורציונל של העבודה	1.1
	2	על "אדיפוס המלך"	1.2
	3	סינופסיס של המחזה	1.3
	4	גרסאות בעברית	1.4
	5	המבנה של העבודה	1.5
6		ציר ראשון: ההנגדה בין פרטי לציבורי ב"אדיפוס המלך"	.2
	11	ציר שני: שאלת מידת אחריותו של אדם למעשיו	.3
	15	ציר שלישי: החוק כמתווך בין אינדיבידואל וקולקטיב	.4
	20	סיכום	.6
		מקורות	23

מבוא

מקורות התעניינותי ורציונל של העבודה

המתח בין תפישות של אינדיבידואליזם וקולקטיביזם מעסיק אותי מאד. יש לשער שהמקור להתעניינותי נעוץ בהתנסויות בקבוצות שונות בחיי האישיים, בעיקר בהשתייכותי לקהילה הדתית ולאחר מכן את עזיבתי את הקבילה והדת ו"חזרתי בשאלה", וגם בעיסוקי המקצועי, הנחיית קבוצות וטיפול בפסיכודרמה. בעבודתי אני רואה כיצד קבוצות מתהוות ומקבלות חיים משלהן. על מנת להבין את ההתרחשויות בקבוצה ואת התגובות של המשתתפים, אני מתייחסת לקבוצה כמכלול, ועובדת עם ה"קול הקבוצתי", תוך מודעות לתהליכים אישיים המתרחשים במקביל לתהליכים הקבוצתיים. מצד אחד, נראה שהקבוצה הופכת לישות עצמאית עם אפיונים משלה, שאינה בהכרח בהתאמה לפסיכולוגיה של כל אחד מהמשתתפים כאינדיבידואלים. מצד שני, כל אדם הוא אינדיבידואל נפרד, עם מערך פסיכולוגי אישי וייחודי ובמסגרת העבודה הקבוצתית המערך הזה אינו נעלם.

בהמשך לכל, אני תוהה כיצד עלינו להבין בני אדם? האם עלינו להתמקד בקבוצות או בחברה כדי להבין את היחיד או שיש להתמקד בפסיכולוגיה האישית של היחיד כדי להבין אותו? האם יתכן שאם נחבר את המערכים הפסיכולוגיים השונים של אינדיבידואלים נקבל בסיכום גם את מאפייני הקבוצה או החברה, או שמה מאפיינים אלה מתפתחים ברובד אחר?

שאלות אלו, הנובעות כאמור מחיי האישיים והמקצועיים, מופיעות סביב תופעות ומעשיים יום-יומיים, אך מובילות אותי להיות מהותיות יותר בעלות אפיונים אוניברסליים. בחיפוש אחרי תשובות והעשרת הדיון, מצאתי לנכון לפנות לרעיונות ולכתבים שעשויים לשפוך אור ועומק אינטלקטואלי, הן מעולם ההגות והן מעולם האמנויות. במהלך החיפוש, קל היה להיווכח שהשאלות הקשורות בדמות האדם כאישיות עצמאית או כייצור הנתון בידי כוחות חיצוניים לו, מעסיקות הוגי דעות, תיאולוגים ואנשי דת, אמנים ואנשי מדע מאז ומתמיד. סביר להניח שמאז שבני אדם פיתחו יכולות אינטלקטואלים והחלו לשאל שאלות הודות עצמם והודות סביבתם, החלו גם לתהות במידת אחריותם למעשיהם ובהשפעותיהם על בסיבתם. שאלות אלו ממשיכות להיות אקטואליות, ונדונות בצורות שונות במרבית מעגלי החיים האנושיים על ידי פילוסופים, אנשי דת, משפטנים, סוציולוגים, אמנים וסתם אנשים המעוניינים למצוא פשר ומשמעות למעשיהם. דיון בשאלות אלה מתעשר כשמתייחסים לתשובות, חלקיות או לכאורה שלמות, שניתנו בעבר לשאלות אקסיסטנציאליות מהסוג המעסיק אותנו כאן, ושהפכו ל"קלאסיות" הודות עומק משמעותן ומהותן האוניברסלית.

"אדיפוס המלך", מחזה שאני חוזרת אליו שוב ושוב, מהווה דוגמה של יצירה "על-זמנית" שמעניקה משמעויות לשאלות הודות מהות האדם. בעבודה שלנו נשתדל לבחון את היצירה לאור תפישות של אינדיבידואליזם וקולקטיביזם. נטען שהדמות של אדיפוס הנה פרדיגמטית לשאלות הנוגעות למהותו של האדם ושהדיון במחזה ממשיך להוסיף משמעויות לסוגיה שמעסיקה אותנו.

על "אדיפוס המלך"

המחזה "אדיפוס המלך" הוא אחד מיצירות הספרות היותר מרתקות בכל הזמנים. הוא זכתה להדים ציבוריים ולפרשנויות רבות עוד בתקופתה ועד ימינו. המחזה היה למקור בלתי נלאה להתעניינות אינטלקטואלית גם בעידן המודרני. היצירה קיבלה מוניטין נוסף בסוף המאה ה-19, כשפרויד שאל את שמו של אדיפוס כדי לכנות את התסביך הנושא את שמו. גם סופרים, מוסיקאים ופילוסופים גדולים הושפעו מהטרגדיה של סופוקלס, המעוררת תמיד תהיות ועניין אינטלקטואלי רב (Knox, 2007; Hall, 2009; Nikolarea, 1994). המחזה נכתב לפני יותר מאלפיים שנה בידי אחד הטרגיקונים (tragedians) המפורסמים של העת העתיקה: סופוקלס, שחי בין השנים 496 – 406 לפנה"ס בקרוב¹. הוא נולד למשפחה עמידה בכפר באזור אטיקה, קרוב לאתונה של היום. הוא בלט כמחבר מחזאות וטרגדיות, ובגיל 27 זכה בתחרות הדרמה בחג דיוניסוס במסגרת הדיוניסיה העירונית באתונה. הוא חזר וזכה עשרות פעמים במקום הראשון או השני באותן תחרויות, מה שמלמד על הפופולריות שלו בתקופתו. אריסטו טען שהוא גדול המחזאים של התיאטרון היווני. כמקובל לבני מעמדו, הוא התחנך באומנויות לחימה, באומנויות ובמוסיקה. הוא היה איש ציבור נבחר ושימש כמפקד צבאי וכשר האוצר. ידוע שסופוקלס חיבר עשרות מחזות, אך רק מעטים שרדו. בין אלו שלושת "הטרגדיות תֵּבִיּוֹת" (Theban plays), שכן דמות הגיבורים הנם ילדי העיר תֵּבִי: "אנטיגונה" (442 לפנה"ס), "אדיפוס המלך" (420 לפנה"ס) ו"אדיפוס בקולונוס" (401 לפנה"ס). סופוקלס מת בגיל מאד מבוגר.

סופוקלס הנו אחד היוצרים הבולטים של תקופת "יוון הקלאסית", שנמשכה במאות ה-5 וה-4 לפנה"ס. זאת אחת התקופות הכי יצירתיות בתולדות האנושות, הן בגלל היצירה הפילוסופיות, האומנותית והספרותית והן בגלל ההתפתחויות החברתיות והפוליטיות. הרודוטוס (Herodotus), שנחשב להיסטוריון הראשון, הנו בן התקופה. זאת תקופת ה"פוליס" הגדולות: אתונה, ספרטה, תֵּבִי. שנלחמו ביניהם עד שבסוף התקופה הקלאסית ממלכת מקדוניה הצליחה להשליט את כוחה באזור, בידי פיליפוס השני, אביו של אלכסנדר הגדול.

¹ רב הנתונים הביוגרפיים מבוססים על Woodard, 2016.